

Divadelní cedule jako základní pramen teatrologického výzkumu¹

Theatre playbills as the primary source of theatreology research

Mgr. Markéta Trávníčková / Národní muzeum, Divadelní oddělení
(National Museum, Theatre Department), Václavské náměstí 1700/68,
110 00 Praha 1

Resumé:

Společný projekt Národního muzea, Institutu umění – Divadelního ústavu a Moravského zemského muzea *Cesta k divadlu* byl koncipován především jako nástroj pro záchranu prvořadého historického pramene – divadelních cedulí. Jeho výsledkem jsou navíc celonárodní databáze divadelních inscenací, mapa výskytu cedulí na celém území České republiky, metodika práce s nimi a putovní výstava, v níž jsou vedle ilustrace obsahové i formální proměny cedulí představeny dějiny českého divadla tří století.

Klíčová slova: Národní muzeum, divadelní cedule, restaurování, digitalizace, databáze inscenací, metodika, Česká republika

Summary:

A Route Towards Theatre, a joined project of the the National Museum, the Arts and Theatre Institute and the Moravian Museum was designed to serve as means to rescue theatre playbills as a primary historical source. Nevertheless, the project provided ground for further achievements: public database of theatre productions, a map of the playbills occurrence in the Czech Republic territory, theatre playbills work methodology or an itinerant exhibition that, beside illustrating the content and formal changes of theatre playbills, tells a story of the Czech theatre history within three centuries.

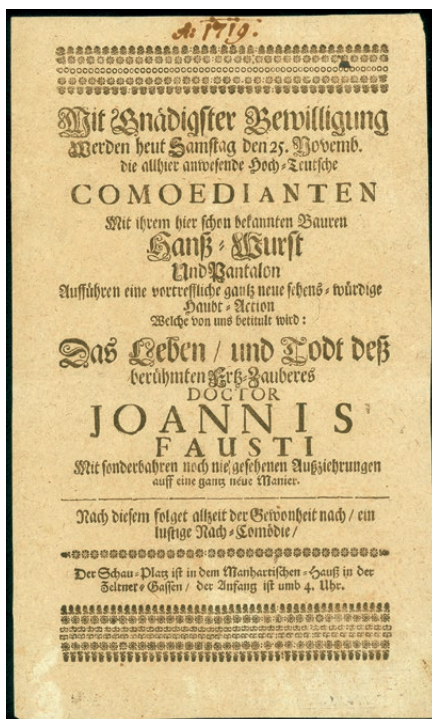
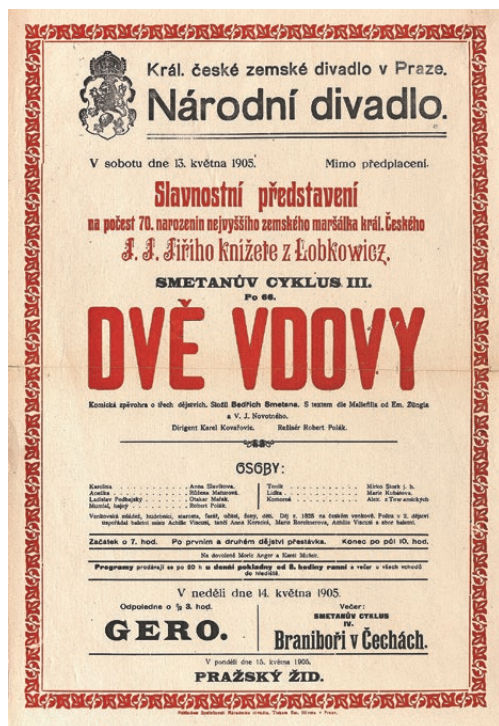
Keywords: National Museum, theatre playbills, restoration, digitalization, database of productions, method, Czech Republic

„Šlechtnému urozenstwu a ctihodnému obecnstwu k wědomosti slaužj, že se bude w pondělj dne 4. Dubna 1836 we čtyry hodiny odpoledne w prospěch njže psaného Gottharda Silbernagla, auda staw. diwadla, prowozowati Marnotratný syn aneb Tři dnowé ze žiwota karbanjkowa...”

1 Tato studie vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury ČR v rámci projektu *Cesta k divadlu*. Vývoj metodiky a specifických nástrojů pro uchování, exploataci a zpřístupnění historických divadelních cedulí se zvláštním zřetelem ke sbírkovým fondům Národního muzea v Praze a Moravského zemského muzea v Brně, podpořeného Programem aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI II), č. DG16P02B008 (2016–2020).

Úvod

Divadelní cedule je pojem v širším povědomí poměrně málo známý z pochopitelného důvodu: současná divadla ji na rozdíl od 18., 19. a první poloviny 20. století až na výjimky² jako nástroj své propagace nepoužívají. Spokojují se většinou s programy a divadelními plakáty, které ovšem upomínají na celou inscenaci, zatímco divadelní cedule podrobně informují o jednotlivých představeních³. Pro teatrology jsou pramenem nedocenitelné hodnoty proto, že jedině díky nim lze zpětně sestavit přesný soupis repertoáru den po dni až po detailní seznam rolí jednotlivých herců v tom kterém představení.

Obr. 1 Cedule k představení *Das Leben und Tod des berühmten Ertz-Zauberes Doctor Joannis Fausti*. Praha, divadlo v Manhartském domě, 1719. Národní muzeum – Divadelní oddělení, H6C-33596

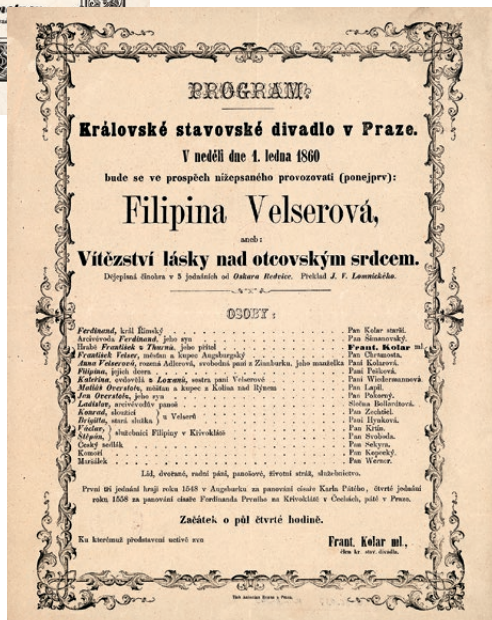
Obr. 2 Cedule k představení opery B. Smetany *Dvě vdovy*, 1905. Národní muzeum – Divadelní oddělení, H6C-19797

- 2 Národní divadla v Praze a Brně, Moravské divadlo Olomouc, Národní divadlo moravskoslezské v Ostravě, Divadlo J. K. Tyla v Plzni.
- 3 Pojmy představení a inscenace bývají zaměňovány. Inscenace je výsledné dílo, realizace dramatického textu režisérem, scénografem, choreografem, dirigentem aj. Je předlohou pro jednotlivá představení, která jsou provedením inscenace na konkrétní scéně a v konkrétním čase. Viz PAVLOVSKÝ, Petr, ed., 2004.

Nejbohatší sbírku divadelních cedulí a plakátů v Čechách vlastní dvě teatrologická muzejní pracoviště: Divadelní oddělení Národního muzea (DONM) a Oddělení dějin divadla Moravského zemského muzea (ODD MZM), která spolu s Kabinetem pro studium českého divadla Institutu umění – Divadelního ústavu (IDU) od roku 2016 řeší v rámci programu NAKI II rozsáhlý grantový projekt zachrany těchto unikátních dokumentů a všestranného využití jejich informací.

Obr. 3 Cedula k představení hry
A. Bäuerleho Alína, 1854. Národ-
ní muzeum – Divadelní oddělení,
H6C-36202

Obr. 4 Benefičantská pozvánka Františka Karla Kolára na představení hry O. Redwitz Filipina Velserová. Praha, Stavovské divadlo, 1860. Národní muzeum – Divadelní oddělení. H6C-36037

Přínosy i úskalí práce s divadelními cedulemi

Původním a jediným smyslem cedulí bylo zvát publikum k návštěvě právě připravovaného představení. Protože však na nich lze nalézt všechny základní údaje o jednotlivých představeních (místo, budova, divadelní společnost, soubor, datum a čas, hraný titul, tvůrci a interpreti), staly se jedinečným zdrojem poznání, dlouhodobě vyžadovaným tuzemskou i zahraniční badatelskou obcí. Zejména sbírky Divadelního oddělení Národního muzea jsou unikátní v tom, že jsou zde uchovány téměř v úplnosti denní cedule první české scény (působící postupně ve Stavovském, Prozatímním a Národním divadle) od roku 1824 dosud, cedule Vinohradského divadla z let 1907–1959 a cedule pražských německých divadel (německé Stavovské divadlo, Neues deutsches Theater, Kleine Bühne) z let 1858–1944, vyhledávané zvláště německými a rakouskými badateli. Oddělení dějin divadla Moravského zemského muzea disponuje souborem cedulí českého (1892–1985) a německého (1875–1918) profesionálního divadla v Brně.

Obr. 5 Cedule ke slavnostnímu představení opery B. Smetany *Prodaná nevěsta*. Praha, Národní divadlo, 1891. Národní muzeum – Divadelní oddělení, H6C-17216

Obr. 6 Cedule k představení hry L. Stroupežnického *Naši furianti*, 1894. Národní muzeum – Divadelní oddělení, H6C-17183

Čtení informací, které historické divadelní cedule přinášejí, není ovšem pro současného badatele snadný úkol. Zpřístupnění jejich informačního bohatství vyžaduje pečlivou a erudovanou práci zejména pro období do poloviny 19. století, kdy byly tištěny frakturou s použitím obrozenského pravopisu, vycházejícího z pravopisu bratrského, přičemž charakteristickým rysem bylo v této době kolísání, nejednotnost jazykové podoby.

Prvním předpokladem práce s materiálem zhruba do roku 1848 je tedy transformace do současného pravopisu⁴.

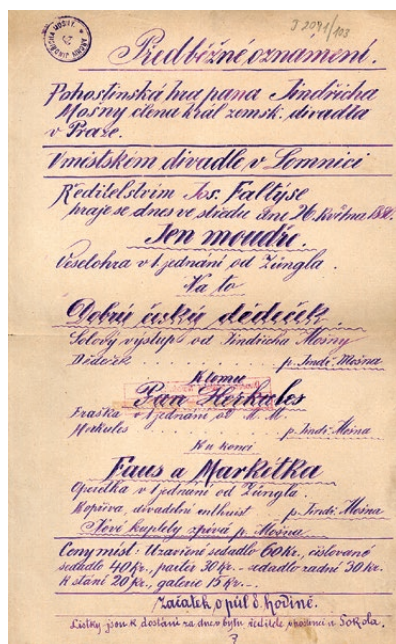

Obr. 7 Cedule k prvnímu provedení hry V. Vlčka *Lipany*, 1881. Národní muzeum – Divadelní oddělení, H6C-17665

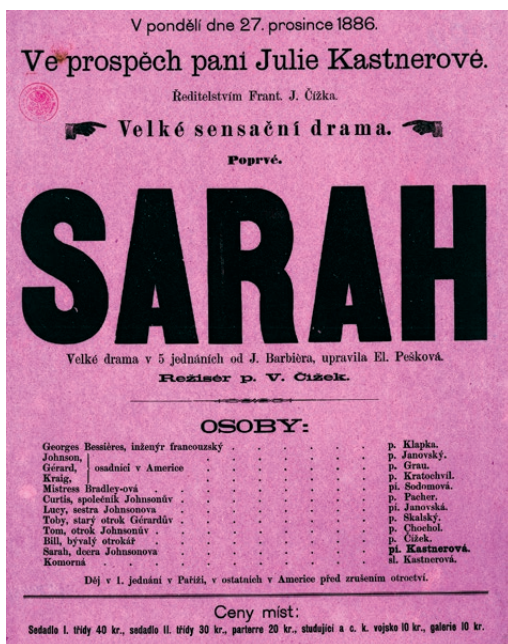
4 Jde především o transkripci jednotlivých hlásek a dvojhlásek (g → j, j → í, w → v, ss → š, au → ou, ey → ej, y → i po c, s, z), naproti tomu ponechávány dobové tvary skloňování, způsob psaní velkých a malých písmen, původní délka samohlásek a psaní neznělých a znělých souhlásek podle výslovnosti aj.

Informační bohatství divadelních cedulí se v posledních letech snaží badatelům zprostředkovat několik zahraničních pracovišť, zejména německých a rakouských⁵. Spolupráci na projektech zajišťuje vídeňský Don Juan archiv⁶, který vydal dvě výpravné publikace studií o fondech divadelních cedulí a práci s nimi v jednotlivých institucích⁷. Ve druhém díle dostaly prostor též stati o sbírkách cedulí Divadelního oddělení Národního muzea⁸, Institutu umění – Divadelního ústavu⁹ a sbírkách v moravských institucích¹⁰.

Úkolem všech těchto projektů je zpřístupnění sbírek badatelům. To se často děje formou zveřejnění prostých digitalizátů, v některých případech s doplněním určitých informací (například výpisem z textu cedule) tak, aby bylo možno databázově vyhledávat.

Obr. 8 Cedule k představení her A. Bittnera Jen moudrý, L. Stroupežnického Dobrý český dědeček, G. F. Bellyho Pan Herkules a J. H. Böhma Faust a Markétka. Společnost Josefa Faltysa, b. d. Národní muzeum – Divadelní oddělení, H

Obr. 9 Cedule k představení hry J. Barbiera Sarah. Společnost Františka Josefa Čížka, 1886. Národní muzeum – Divadelní oddělení, H6C-26446

5 www.theaterzettel.at/datenbank/; digital.ub.uni-duesseldorf.de/theaterzettel/; theaterzettel.franconica.uni-wuerzburg.de/; anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=taw&aj.

6 <http://www.donjuanarchiv.at/>

7 PERNERSTORFER, Matthias Johannes, 2012; PERNERSTORFER, Matthias Johannes, 2015.

8 TRÁVNÍČKOVÁ, Markéta. Die Theaterzettelsammlung in der Theaterabteilung des Nationalmuseums in Prag. In: PERNERSTORFER, Matthias Johannes, 2015, 181–199.

9 ALBERTOVÁ, Helena. The Collection of Theatre Posters at the Institute of Arts – Theatre Institute in Prague. In: PERNERSTORFER, Matthias Johannes, 2015, 201–226.

10 HAVLÍČKOVÁ, Margita. Die Affichen des deutschen Theaters in Brünn. In: PERNERSTORFER, Matthias Johannes, 2015, 207–238.

Omezují se však na citaci přesného znění textu cedule. Náš projekt se naproti tomu snaží o víc: všechny údaje ověřovat, korigovat a doplňovat pomocí dalších pramenů (almanachy, kasovní výkazy, matriky, policejní konskripce...), dobového tisku i odborné teatrologické a literárněvědné literatury. Zvláště pro cedule z 19. století to je nadmíru důležité, protože byly tištěny pro jeden účel – nalákat diváka do divadla. Jejich autoři tudíž příliš nehleděli na faktickou správnost jmen, která často úplně chyběla nebo byla nejružnější způsobem komolena, na přesné určení podílu tvůrce na titulu hry (za autora činohry býval často vydáván překladatel, za autora opery libretista apod.). Zásadně například nebyla uváděna křestní jména herců, což asi nejvíc znesnadňuje práci, zvláště v případech nejpoužívanějších příjmení typu Svoboda, nebo v těch, kdy v souboru účinkovaly celé herecké rodiny. Namísto příjmení ochotníků, kteří kupříkladu v počátcích české produkce ve Stavovském divadle převažovali, se navíc na ceduli psaly pouze tři hvězdičky, maximálně s iniciálou příjmení (pan S ***). Obvyklé bylo také používání pseudonymů a zkratk, a to u autorů her, inscenátorů i interpretů.

K tomu, aby bylo možné původní i napravené informace cedulí připravit k přenosu do databáze inscenací, slouží nástroj zvaný svodná karta.

Svodná karta inscenace

Poprvé byla v českých zemích skutečnost, že se dochovala souvislá řada denních divadelních cedulí, využita při práci na *Soupisu repertoáru Národního divadla*¹¹, který zpracovává Archiv Národního divadla od konce 70. let 20. století dosud. V tomto projektu byl také poprvé použit princip svodné karty¹² jako prostředku, který svádí data ze všech představení dané inscenace do jednoho formuláře. Nepočítá se ještě

Obr. 10 Ukázka svodné karty inscenace (Divadelní oddělení Národního muzea)

Auber Auber, Daniel-François-Esprit		F				
Fra Diavolo aneb Laupežníci (též Loupežníci) w Terračině Fra Diavolo aneb Loupežníci v Terračině		Fra Diavolo ou L'Hôtellerie de Terracine				
Komická zpěvohra ve 3 jednáních (též jednáních) od Scribe, přeložena od G. J. Kolára. Hudba od Aubera.						
Libreto: Scribe Scribe, Eugène (Augustin-Eugène) Překlad: J. G. (též J. J.) Kolár Kolár, Josef Jiří Režisér: Scéna: Kostýmy: Choreografie: „Tance od baletního mistra pana Pawla Rainoldiho.“ Rainoldi, Paolo						
<table border="1"> <tr> <td>StD</td> <td>Premiéra: 3. 1. 1847</td> <td>Derniéra: 6. 5. 1849</td> <td>2 x</td> </tr> </table>			StD	Premiéra: 3. 1. 1847	Derniéra: 6. 5. 1849	2 x
StD	Premiéra: 3. 1. 1847	Derniéra: 6. 5. 1849	2 x			
Zvláštní údaje: [1] „We prospěch pana Fr. Brawy.“ „Pan Wolf, mage čest, na poneypw wystaupiti, prosj o laskawé showenj.“ „W diwadle se topj.“ [2] „We prospěch panny Ludwiky Bergaurowé.“ Pozn.: Představení 3. 1. 1847 bylo redakci určeno za premiéru. Proti derniéře předchozího uvedení v r. 1843 byly téměř všechny postavy nově obsazeny (až na Strakatého jako Mattea). Od té doby uplynuly 4 roky, a navíc šlo o první vystoupení zpěváka Wolfa, což si nutně vyžádalo nové nastudování. Krom toho bylo představení beneficí, což bývalo znakem premiéry.						

11 Knižně vyšlo: KONEČNÁ, Hana, ed., 1983.; BENEŠOVÁ, Zdena, ed., 1993. Od roku 2002 je daty plněna databáze *Národní divadlo. Soupis repertoáru od roku 1883* (<http://archiv.narodni-divadlo.cz>).

12 V současné době v Národním divadle přejmenované na „rodné listy inscenací“.

s možností svádět na jedno místo i údaje z tisku, dalších pramenů a literatury za účelem korekce informací z cedulí¹³. Tato inovace přišla až s projektem *Prozatímní divadlo 1862–1883*, řešeným v Divadelním oddělení Národního muzea v letech 1999–2004, jehož výsledkem byla dvoudílná monografie obsahující podrobný soupis repertoáru první české stálé profesionální scény, předchůdce Národního divadla¹⁴. Při tvorbě svodných karet inscenací Prozatímního divadla byl použit princip doslovného přepsání znění cedule s tím, že v případě omylů v textu se uvede správné znění do hranatých závorek.

V současné době probíhá na též pracovišti výzkum českého repertoáru Stavovského divadla v letech 1824–1862¹⁵. Svodná karta se změnila již spíše jen formálně. Namísto textového editoru T602 je používán MS Word¹⁶. Při zpracování starších vrstev materiálů přibývá zmíněných nepřesností a zkomolenin a opravy jednotlivých částí uvedených v hranatých závorkách se stávají nepřehlednými. Proto jsou na kartách správné podoby uváděny najednou, odlišným typem písma.

Digitalizace fondů cedulí v Divadelním oddělení Národního muzea

Díky grantovému projektu bylo možné pracoviště Divadelního oddělení vybavit velkoformátovým knižním skenerem. Unikátní sbírka denních cedulí, které byly po desítky let neustále žádány odbornou veřejností a studenty (čemuž bohužel mnohdy odpovídá jejich dnešní stav), bude zdigitalizována a prohlášena za konzervační fond. Naskenovány jsou prozatím české i německé cedule Stavovského divadla (1824–1862) a Vinohradského divadla (1907–1957) a jejich pobočných scén. V současné době se digitalizují cedule

Obr. 11 Digitalizační pracoviště Divadelního oddělení Národního muzea (archiv autorky)

13 Pro Národní divadlo už to také nebylo tolik potřeba, a v současné době úpěnlivého lpění na zásadách ochrany osobnosti už jde maximálně o opravu případných tiskových chyb.

14 ŠTĚPÁN, Václav a Markéta TRÁVNÍČKOVÁ, 2006.

15 Tedy od roku, kdy se s příchodem Jana Nepomuka Štěpánka do vedení Stavovského divadla česká představení stala pravidelnými, začal se konstituovat profesionální soubor a cedule začaly být společně s německými vázány do konvolutů, do roku, kdy česká produkce přešla do Prozatímního divadla.

16 Tím je umožněno, že svodné karty jsou systémem otevřeným pro další doplňování a opravování údajů v souvislosti s pokračujícím teatrologickým bádáním.

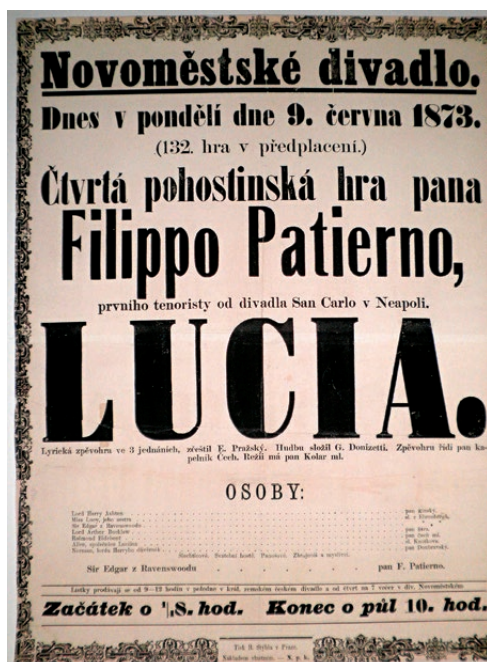
pražských německých divadel (1858–1944). Tím, že jsou vázány do konvolutů, nastává často problém, že střed vazby nelze naskenovat. Pak je třeba konvoluty odborně (v restaurátorské dílně) rozešíť. Ani to však vždy nezaručuje čitelnost údajů ve hřbetu svazků, v některých případech jsou nenávratně ztraceny a při teatrologickém výzkumu je třeba je rekonstruovat pomocí srovnání s jinými obdobnými cedulemi. Součástí divadelní sbírky Národního muzea jsou i cedule Národního divadla od jeho otevření až do dnešních dní, ty jsou však přístupné i v Archivu Národního divadla, proto se s jejich digitalizací počítá až v poslední fázi. Unikátní jsou naopak cedule Prozatímního divadla (1862–1883). U těch je ovšem s digitalizací největší potíž, protože jsou listováním nejvíce poškozeny a musí se podrobit náročným restaurátorským zásahům.

Restaurování

Protože divadelní cedule byly tvořeny pro jediný účel a jistě se nepočítalo s jejich vědeckým zkoumáním po uplynutí stovek let, byly tištěny na nekvalitní papír a také, zejména pro letní představení v arénách, na velké formáty, které byly následně do konvolutů různě skládány. Jejich stav je mnohdy katastrofální. V rámci projektů NAKI a ISO se podařilo z celkem 60 konvolutů odborně restaurovat 11 nejohroženějších, další jednotlivé svazky byly prozatím alespoň vyčištěny a uloženy do ochranných pouzder z nekyselé lepenky. Postupně se také digitalizují.

Obr. 12 Ukázka divadelní cedule před restaurováním (Divadelní oddělení Národního muzea)

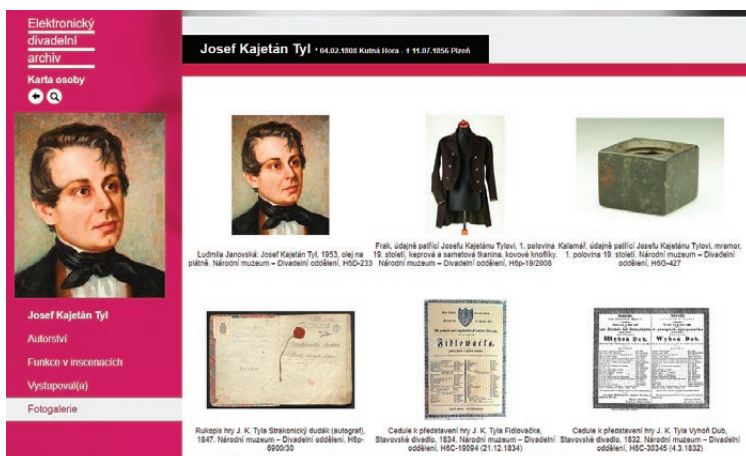

Obr. 13 Ukázka divadelní cedule po restaurování (Divadelní oddělení Národního muzea)

Elektronický divadelní archiv

Jedním z hlavních výstupů grantového projektu je vývoj a plnění databáze divadelních inscenací *Elektronický divadelní archiv* (EDA). Předpokládá spojení naskenovaných divadelních cedulí s informacemi svodných karet v podobě standardizovaných dat. Obsahový rozbor získaných informací a jejich vzájemných propojení umožní strukturovat databázi s možností vyhledávání dle všech určených komponent a jejich kombinací. Základním principem databáze je vkládat data ověřená a doplněná na základě teatrologického výzkumu. U každého jména i názvu díla je stanoven tzv. referenční tvar¹⁷, vedle referenčních jmen a názvů jsou však v databázi zachyceny i jejich varianty na ceduli.

Možnosti databáze jsou v úvodní fázi testovány pilotním divadelně-historickým výzkumem (český a německý repertoár Stavovského divadla od roku 1824). V ideálním případě by se EDA mohl stát celonárodní databází divadelních inscenací.¹⁸

Obr. 14 Ukázka z vyvíjené databáze inscenací Elektronický divadelní archiv

Specializovaná mapa

Významnou pomocí badatelům je skutečnost, že se kolegům z Kabinetu pro studium českého divadla IDU a Oddělení dějin divadla MZM v rámci grantu podařilo shromáždit informace o výskytu divadelních cedulí ve 160 paměťových institucích (muzeích, archívech a knihovnách¹⁹) v Čechách i na Moravě. Nejbohatší sbírky vlastní Muzeum hlavního města Prahy, Národní archiv, Strahovská knihovna, v rámci Národního muzea Archiv, Náprstkovo muzeum a České muzeum hudby, Oddělení dějin hudby Moravského zem-

17 Například referenčním jménem je Josef Jiří Kolár, přestože na cedulích i v pramenech setkáváme s množstvím dalších podob: Kolar, Kolár, Kolář st., Kolář, Georg Kolar, J. J. K., J. K., K., pseudonymy Kazimír Levartovský, Branibor Věnceslav Veverka, Jan Dubinský, Karel Dubinský, Rupert Henkelt aj.

18 Protože je vyvíjen stejnou firmou jako databáze Národního divadla, je možné uvažovat o jejich budoucím propojení.

19 Národní knihovna ČR a Strahovská knihovna Královské kanonie premonstrátů na Strahově.

ského muzea, Moravský zemský archiv, Archiv města Brna a mnoho dalších. Výsledky rešerší shrnuje internetová aplikace *Historické divadelní cedule v institucích na územích České republiky*²⁰, ve které zájemci naleznou vedle praktických informací o jednotlivých pracovištích a charakteru sbírkových fondů (počet cedulí, jejich stav, způsob uložení) také divadelní historii dané lokality, výčet tamních divadelních domů a sálů i společností, které v nich působily, a také soupis literatury, k tématu se vážící.

Výstava *Račte vstoupit do divadla*

Obr. 15 Výstava *Račte vstoupit do divadla* (archiv autorky)

Hlavním tématem výstavy *Račte vstoupit do divadla* je obsahový i formální vývoj divadelních cedulí od poloviny 17. století, tedy z doby dochování prvních periích²¹ řádových divadel, do poloviny 20. století, kdy se tento způsob komunikace s divákem začal pomalu (až na zmíněné výjimky) vytrácet. Výstava se, díky možnosti doplnit rozličné, ale přesto monotematické exponáty dalšími dvojrozměrnými (fotografie, scénické a kostýmní návrhy, rukopisy) i trojrozměrnými (kostýmy, modely scén, rekvizity, busty) předměty z pokladů Divadelního oddělení Národního muzea²², stala první velkou souhrnnou divadelní výstavou v Národním muzeu od roku 1983²³ a v recenzích byla hodnocena jako učebnice dějin českého divadla a základ žádané budoucí stálé divadelní expozice²⁴.

²⁰ www.divadelnicedule.cz

²¹ Periichy neboli synopse považujeme za předchůdce dnešních cedulí. Lišily se tím, že namísto osob a jejich obsazení představovaly divákoví obsahy děje dané hry. Nejstarším předmětem ve sbírce cedulí a plakátů Divadelního oddělení Národního muzea je česky psaná periicha Constantinus z neznámého řádového divadla z roku 1642.

²² Počet jeho sbírkových předmětů se blíží milionu.

²³ Pracovníci oddělení pod vedením hlavního autora Františka Černého tehdy připravili ještě mnohem rozsáhlejší expozici k výročí otevření Národního divadla. Viz ŠTĚPÁN, Václav, 1983.

²⁴ HERMAN, Josef, 2020; JANOUŠEK, Pavel, 2020.

Obr. 16 a 17 Výstava *Račte vstoupit do divadla* (archiv autorky)

Výstava měla v Nové budově Národního muzea vernisáž 12. 12. 2019. Zde se měla konat do konce března 2020 a poté putovat do prostor prachatického Muzea české loutky a cirkusu a do brněnského Moravského zemského muzea. Z důvodu koronavirové pandemie byla uzavřena předčasně v polovině března, adaptace pro Prahatice je přichystána, v Brně však bude prezentována pouze virtuálně – na její 3D vizualizaci se v současné době pracuje. Kromě vlastní výstavy připravilo Národní muzeum její stručnou virtuální podobu, která se může stát i díky připojeným kvízům součástí školní online výuky²⁵.

K výstavě byly vydány dvě doprovodné publikace. Vedle brožury s texty a obrazovým materiálem k jednotlivým tématům²⁶ to byl především katalog²⁷ v podobě odborné knihy, obsahující kromě podrobného soupisu exponátů několik teatrologických studií a zvláštní cyklus statí s názvem *Cedule s příběhem*.

25 <https://www.nm.cz/virtualne-do-muzea/online-vystavy>

26 TRÁVNÍČKOVÁ, Markéta, Alena JAKUBCOVÁ, Jaroslav BLECHA, Václav ŠTĚPÁN, Libor VODIČKA a Vojtěch POLÁČEK, 2019.

27 LUDVOVÁ, Jitka, Jaroslav BLECHA, Alena JAKUBCOVÁ, Vojtěch POLÁČEK, Milan POSPÍŠIL, Markéta TRÁVNÍČKOVÁ a Věra VELEMANOVÁ, 2019.

Metodika

Výstup, který je v projektech aplikovaného výzkumu typu NAKI považován za jeden z hlavních, se nazývá metodika – certifikovaná či schvalovaná příslušným ministerstvem. Přestože její podoba občas bývá více či méně formální²⁸, naší ambicí bylo vytvořit ji tak, aby případní zájemci o použití našich metod získali opravdu věcný a konkrétní návod ve všech oblastech práce s divadelní cedulí: od digitalizace, k níž patří zásady pojmenovávání digitalizátů a tvorba metadat, přes technický popis restaurování až po podrobné manuály tvorby svodných karet inscenací a plnění databáze. Metodika včetně dvou oponentských posudků je vložena do Národního úložiště šedé literatury²⁹.

Obr. 18 Cedule k představení hry J. Vrchlického *Noc na Karlštejně*, 1918. Národní muzeum – Divadelní oddělení, H6C-24348

Obr. 19 Návěští k představení hry J. J. Koláře *Dejte mi čamaru*. Praha, Prozatímní divadlo, 1881. Národní muzeum – Divadelní oddělení, H6C-36409

²⁸ Zmiňuje se o tom ve své stati profesor Pavel Janoušek, jenž často v grantových komisích zasedá – JANOUŠEK, Pavel, 2020.

²⁹ <http://invenio.nusl.cz/record/410265>

Předprodej a divadelní pokladny: 10—1, 2—8. V den, kdy se hraje odpovídá představení, od 19 hodin nepřetržitě. Tel. 305-63. Jinak ve všech obvyklých předprodejích zvlášť v MALÉM OZNAMOVATELI ČESKÉHO SLOVA V PRAZE II, VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ 62, MELANTRICH, PALÁC HVĚZDA, TELEFON 214.51.

Pokladna otevřena denně: 10–1, 3–8, ve středu a v sobotu 10–12, 1–8, v neděli a ve svátek od 9 hod. ráno nepřetržitě. — Podle usazení policejního ředitelství uliček do 16 let nemá na toto představení přístup.

Obr. 21 Cedule k inscenaci hry J. Voskovce, J. Wericha a A. Hoffmeistera Svět za mřížemi, kresba Adolf Hoffmeister. Praha, Osvobozené divadlo, 1933. Národní muzeum – Divadelní oddělení, H6C-7354

Závěr

Divadelní inscenace vznikají a zanikají a ani v době, kdy umíme zachytit jejich jednotlivá představení na audiovizuální nosiče, není možné beze zbytku dochovat jejich podobu a už vůbec ne atmosféru. Navíc jde vždy právě o jedno z představení, kterých může mít inscenace desítky i stovky a která nemohou být zcela identická. Proto teatrolog, na rozdíl například od literárního vědce, nemá možnost zkoumat samotné umělecké dílo, ale pouze památky na ně – fotografie, rukopisy a tisky divadelních her, režijní, nápovědní a inspicentské knihy, scénické a kostýmní návrhy, modely scén, rekvizity, korespondenci, programy, plakáty, a pokud existovaly a dochovaly se, také divadelní cedule. Ty jsou pro studium dějin divadla možná nejcenějším zdrojem informací, zvláště pokud jsou zachovány ve větších celcích a dokumentují tak život celých inscenací. Věříme, že projekt na jejich záchranu a zpřístupnění informací teatrologickému bádání napomůže.

Obr. 22 Výtvarný plakát Františka Zelenky k inscenaci hry J. Voskovce a J. Wericha *Don Juan*. Praha, Osvobozené divadlo, 1931. Národní muzeum – Divadelní oddělení, H6p-6063

Obr. 23 Výtvarný plakát Běly Novotné (Suchý) k inscenaci hry J. Suchého a J. Šlitra *Člověk z půdy*. Praha, Semafor, 1959. Národní muzeum – Divadelní oddělení, doprovodná dokumentace

Použitá a doporučená literatura:

- BENEŠOVÁ, Zdena, ed., 1993. *Soupis repertoáru Národního divadla v Praze 1983–1993*, 4. díl. Praha: Národní divadlo.
- BLECHA, Jaroslav, 2017. Sběrka divadelních cedulí a plakátů v Oddělení dějin divadla Moravského zemského muzea. *Acta Mus. Moraviae*, Sci. soc. 2017, **102**(2), 163–172. ISSN 0323-0570.
- BUCHNER, Alexander, 1968. *Cedule kočovných divadelních společností v Čechách a na Moravě*. Praha: Divadelní ústav.
- DOKOUPIL, Vladislav, 1978. *Soupis brněnských tisků: staré tisky do roku 1800*. Brno: Státní vědecká knihovna. Bibliografie a prameny k vývoji Moravy.
- DRÁBEK, Pavel, 2020. Račte vstoupit do dějin českého divadla. *Divadelní noviny*, 2020, **29**(4), 11. ISSN 1210-471X.
- HAVLÍČKOVÁ, Margita, 2010. Brněnské divadelní cedule. In: *A vůbec... Utajený sborník Mileně Flodrové k 75. narozeninám*. Brno, Archiv města Brna, s. 232–247. ISBN 978-80-86736-18-1.
- HAVLÍČKOVÁ, Margita, Sylva PRACNÁ a Jiří ŠTEFANIDES, 2014. *Německojazyčné divadlo na Moravě a ve Slezsku: Deutschsprachiges Theater in Mähren und Schlesien*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. Divadlo (Univerzita Palackého). ISBN 978-80-244-2891-8.
- HERMAN, Josef, 2020. Račte vstoupit do divadla. *Divadelní noviny*, 2020, **29**(4), 10. ISSN 1210-471X.
- JANOUEK, Pavel, 2020. Cedule, které by potřebovaly cedule aneb Zajímavá výstava, kterou byste mohli vidět, kdybyste se o ní dozvěděli. *Tvar*, 2020, **31**(6), 14. ISSN 0862-657X.
- KONEČNÁ, Hana, ed., 1983. *Soupis repertoáru Národního divadla v Praze 1881–1883*, 1.–3. díl. Praha: Národní divadlo.
- KOPÁČOVÁ, Ludmila a Helena TOMŠOVÁ, 1973. *Český divadelní plakát na přelomu 19. a 20. století: výstavní síň Divadla na Vinohradech 6.–27. září 1973*. Praha: Divadelní ústav.
- MACHALICKÁ, Jana, 2020. Račte vstoupit do divadla a na internet. *Lidové noviny*, 2020, 84, 7. ISSN 0862-5921.
- LUDVOVÁ, Jitka, Jaroslav BLECHA, Alena JAKUBCOVÁ, Vojtěch POLÁČEK, Milan POSPÍŠIL, Markéta TRÁVNÍČKOVÁ a Věra VELEMANOVÁ, 2019. *Račte vstoupit do divadla*. Praha: Institut umění – Divadelní ústav a Národní muzeum. ISBN (Institut umění – Divadelní ústav) 978-80-7008-411-3, ISBN (Národní muzeum) 978-80-7036-598-4.
- MICHLOVÁ, Jana, 2008. *Zámecké divadlo v Teplicích: divadelní cedule ve sbírce knihovny muzea*. Teplice: Regionální muzeum v Teplicích. ISBN 978-80-85321-54-8.
- MICHLOVÁ, Jana, 2014. *Zámecké divadlo v Teplicích: divadelní cedule ve sbírce knihovny muzea*. 2., upr. vyd. Teplice: Regionální muzeum v Teplicích. ISBN 978-80-85321-68-5.
- OHLÍDALOVÁ, Martina a Markéta TRÁVNÍČKOVÁ, 2019. Záchrana ohroženého fondu unikátních divadelních cedulí – projekt Cesta k divadlu. *Časopis Národního muzea (řada historická)* **188**(1–2), 59–66. ISSN 1214-0627.
- PAVLOVSKÝ, Petr, ed., 2004. *Základní pojmy divadla: teatrologický slovník*. Praha: Libri a Národní divadlo. ISBN (Libri) 80-7277-194-9, ISBN (Národní divadlo) 80-7258-171-6.
- PERNERSTORFER, Matthias Johannes, 2012. *Theater – Zettel – Sammlungen: Erschliessung, Digitalisierung, Forschung*. Wien: Hollitzer. Bibliographica (Don Juan Archiv Wien). ISBN 978-3-99012-080-4.
- PERNERSTORFER, Matthias Johannes, 2015. *Theater – Zettel – Sammlungen 2: Bestände, Erschliessung, Forschung*. Wien: Hollitzer. Bibliographica (Don Juan Archiv Wien). ISBN 978-3-99012-252-5.
- ŠTĚPÁN, Václav, 1983. *Národní divadlo 1883–1983: pamětní tisk vydaný k výstavě ministerstva kultury ČSR a Národního muzea v Praze konané ve dnech 27. září 1983 – 20. ledna 1984*. Praha: Národní muzeum.

53